

УДК 657.633:631.15

Приступа К.П., асистент кафедри обліку і аудиту
Луцький національний технічний університет

ВДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОПЕРАТИВНОГО КОНТРОЛЮ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

У публікації висвітлені основні проблеми організації оперативного контролю в сільському господарстві, недоліки і недостатність його нормативно – правового забезпечення. Розроблені ґрунтовні пропозиції по вдосконаленню організації контрольного процесу на підприємствах галузі, запропоновано проект Положення про організацію оперативного контролю.

Ключові слова. Оперативний контроль, організація, сільське господарство, нормативне забезпечення, регламент, положення.

Prystupa K.P.

PERFECTION of ORGWARE of OPERATIVE CONTROL In AGRICULTURE

In publications lighted up basic problems of organization of operative control in agriculture, failings and insufficiency of him normatively – legal providing. The detailed suggestions are developed on perfection of organization of control process on the enterprises of industry, the project of Statute is offered about organization of operative control.

Keywords. Operative control, organization, agriculture, normative providing, regulation, position.

Приступа К.П.

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ОРГАНИЗАЦИОННОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ ОПЕРАТИВНОГО КОНТРОЛЯ В СЕЛЬСКОМ ХОЗЯЙСТВЕ

В публикации вмещены основные проблемы организации оперативного контроля в сельском хозяйстве, недостатки и недостаточность его нормативно – правового обеспечения. Разработаны обстоятельные предложения по совершенствованию организации контрольного процесса на предприятиях отрасли, предложен проект Положения об организации оперативного контроля.

Ключевые слова. Оперативный контроль, организация, сельское хозяйство, нормативное обеспечение, регламент, положение.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями. В умовах соціально – політичної нестабільності та економічної кризи посилюється значення оперативного контролю в управлінні діяльністю сільськогосподарських підприємств. Сільськогосподарська галузь як стратегічний напрям народного господарств першочергово потребує перегляду та зміни традиційних методик по збереженню та використанні майна власника.

Оперативний контроль передбачає проведення постійного нагляду, спостережень та перевірок за господарськими операціями в процесі їх здійснення, що забезпечує посилення відповідальності працівників при виконанні їх обов'язків та завдань, дотримання норм використання засобів і предметів праці, підвищує ошадливе ставлення персоналу до інфраструктури підприємства і як наслідок сприяє зростанню ефективності всієї господарської діяльності. Таким чином, оперативний контроль є одним із основних напрямків вдосконалення механізму управління сільськогосподарськими підприємствами, а його належна організація створює необхідні умови для стабільного розвитку галузі.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Проблеми сутності, методики і методології оперативного контролю досліджувались та висвітлені в багатьох працях вітчизняних і зарубіжних вчених. Серед них: А. Дайле, Б.І. Валуєв, М.Я. Дем'яненко, В.М. Жук, Г.Г. Кірейцев, В.М. Кужельний, В.О. Ластовецький, В.Г. Лінник, Ю.Я. Литвин, Л.В. Нападовська, Г.О. Партин, М.С. Пушкар, П.Т. Саблук, П.А. Хомин, В.О. Шевчук та інші. Науковці звертали увагу на вивчення переваг і недоліків оперативного контролю, досліджували теоретико – історичні аспекти його розвитку. Особлива увага зверталась на розробку обліково – аналітичного забезпечення оперативного контролю та його категорійного апарату.

Цілі статті. Але, проблеми системного впровадження оперативного контролю в діяльність сільськогосподарських підприємств, вдосконалення його організаційно – методичного й правового забезпечення відповідно до потреб сучасної практики та специфіки галузі потребують детального вивчення й дослідження. Тому вважаємо за необхідне розробити ґрунтовні пропозиції по

вирішенню проблемних питань організації і методики оперативного контролю в сільському господарстві.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Формування системи оперативного контролю в сільському господарстві здійснюється під впливом потреб управління та зовнішнього середовища, ґрунтуючись на базових засадах та концептуальних основах. Для максимального досягнення цілей діяльності побудова його організаційно – методичного забезпечення має орієнтуватися на найбільш гнучких та мобільних принципах. Тому, ефективне здійснення оперативного контролю неможливе при нехтуванні виробничих, соціальних, організаційних, фінансових умов господарювання.

Комплексне дослідження діяльності сільськогосподарських виробників свідчить, що оперативний контроль є важливим інструментом ефективного управління ресурсами підприємства. Це підтверджується погодженістю з даною тезою більшості керівників та провідних спеціалістів галузі. Разом з тим, практика показала надто низький рівень організації і проведення оперативного контролю в сільському господарстві. Повністю відсутнє нормативне забезпечення по його здійсненню призводить до хаосу при визначенні відповідальних за проведення конкретних контрольних процедур і представленні їх результатів безпосередньому та вищому керівництву. Крім того, письмово не закріплені обов'язки та завдання матеріально – відповідальних осіб та контролерів свідчать про формальне ставлення працівників до контролю. Загалом, з врахуванням специфіки виробництва сільськогосподарської продукції та особливостей галузі вцілому, вивчення організації оперативного контролю дозволило встановити ряд наступних недоліків, що необхідно усунути:

- непроінформаність працівників виробничих підрозділів та адміністративного персоналу про обов'язковість проведення ними щоденної контрольної роботи призводить до виникнення непередбачених втрат і відхилень у виробництві;

- легковажне та формальне ставлення посадових осіб, що наділені контрольними функціями до власних службових обов'язків та завдань мінімізує гласність і результативність контролю через не усвідомлення і не відчуття працівниками його постійної дії;

- опортуністична поведінка робітників та службовців передбачає відсутність повного бажання і тривале протистояння переходу на нові удосконалені умови та форми праці, застосування у виробництві та обліково – контрольній роботі новітніх технік, технологій і результатів позитивного досвіду попередників, що в цілому унеможлиблює впровадження комплексних програм по використанню ефективних контрольних заходів;

- безконтрольне проведення певних дій призводить до виникнення значних порушень не тільки в розрізі окремих операцій, а й в цілому у всьому виробничому процесі і тому має безперечний вплив на кінцевий результат господарювання і на загальний фінансовий стан підприємства;

- відсутність чітко визначених каналів передачі оперативної інформації від виробничих підрозділів до відповідних центрів реагування про незапланований хід подій та можливі порушення у виробництві призводить до втрати часу і знижує ймовірність прийняття своєчасних і якісних управлінських рішень;

- недостатність існуючого інформаційного забезпечення оперативного контролю унеможлиблює потребу власника бути в курсі всіх подій в розрізі кожного операційного дня і кожної матеріально – відповідальної особи та впливає на зниження продуктивності праці робітників й нераціональне використання господарських ресурсів;

- існування родинних та сімейних зв'язків між контролерами, керівниками структурних відділів та безпосередньо підконтрольними особами призводить до упередженості та викривлення інформації про фактичний стан господарських подій і робить неможливим прийняття коректних та обґрунтованих управлінських рішень, а також, посилює розкрадання, безгосподарність й зловживання службовим становищем.

На основі отриманих результатів, а також погоджуюсь із думкою Ф. Ф. Бутинця, який пише: «Будь – який організаційний план не може бути складеним, будь – яка організаційна робота не може здійснюватись, якщо організаторам і учасникам точно не відомо, яку мету вони переслідують» [1] ми дійшли висновку, що належна організація оперативного контролю в сільському господарстві можлива за умови врегулювання двох важливих питань, а саме: ким він здійснюється і яким чином. Виходячи з такого вважаємо, що раціональна організація оперативного контролю забезпечується:

- по – перше встановленням чіткого порядку (механізму) його проведення з врахування специфіки галузі та особливостей виробництва сільськогосподарської продукції;

- по – друге визначенням складу суб'єктів оперативного контролю, переліку їх завдань, обов'язків та відповідальності.

Під порядком (механізмом) оперативного контролю слід розуміти наявність низки нормативно - правових документів і внутрішніх регламентів, максимально простих для розуміння і використання у практиці щодо регулювання й планування контрольного процесу, з метою підвищення результативності господарювання та своєчасного прийняття рішень вищим рівнями управління. Також, при розробці нормативного забезпечення оперативного контролю потрібно взяти до уваги його безпосередню участь у забезпеченні раціонального використання та збереження майна власника. Тому в переважній більшості його впровадження і здійснення ініціюється вищим керівництвом і проводиться з метою задоволення інформаційних потреб та інтересів останнього. Організація внутрішньогосподарського контролю в сільськогосподарських підприємствах спрямована на досягнення максимальної економічної ефективності виробництва при мінімальних затратах праці і коштів, спираючись на матеріальну зацікавленість працівників у результатах своєї праці [2, с. 122]. Так, з врахуванням вищенаведеного вважаємо за доречно розробити Положення про організацію оперативного контролю в сільському господарстві як основний регламент по налаштуванню і здійсненні постійної контрольної роботи на підприємстві.

Положення про організацію оперативного контролю забезпечує подолання недоліків контрольного процесу, що були виявлені під час дослідження практики діяльності сільськогосподарських підприємств.

Зміст та форма внутрішнього регламенту висвітлюють глибоку сутність оперативного контролю, його мету, завдання та значення в сучасних умовах господарювання. Структура Положення про організацію оперативного контролю сформована з преамбули, 3 розділів, які складаються із параграфів та пунктів для детального розкриття організаційних аспектів контрольної роботи та заключення.

Преамбула містить власне назву документу, реквізити підприємства, обов'язковий гриф про затвердження керівним органом,

директором чи Головою господарства в залежності від організаційно – правової форми, їх підписи, номер та дату протоколу про затвердження, термін дії регламенту (рік).

Розділ 1 основного регламенту «Загальні положення організації оперативного контролю» складається із 7 пунктів, кожен з яких розкриває наступне:

1. перелік законодавчих актів та методичних рекомендацій, що стали основою для розробки даного Положення;
2. перелік посадових осіб та керівних органів, що брали участь у розробці змісту документу та його затверджували;
3. мету оперативного контролю з детальних описом основних завдань;
4. перелік посадових осіб, чії інтереси забезпечуються здійсненням оперативного контролю;
5. перелік суб'єктів оперативного контролю, з їх короткою характеристикою у Додатку 1 до Положення;
6. визначення відповідальних за впровадження та організацію оперативного контролю загалом по підприємству та в розрізі окремих підрозділів;
7. особливості з'ясування ефективності та якості оперативного контролю власником, керівним органом.

В другому розділі Положення «Організаційно – методичні аспекти оперативного контролю» вміщено 3 параграфи кожен з яких має ще по 3 пункти. У ньому містяться конкретні вимоги не тільки до організації оперативного контролю як сукупного процесу, а розкриваються важливі аспекти по налаштуванню і здійсненні усіх його процедур. Так, в структуру розділу включені окремі параграфи присвячені налаштуванню і організації постійних наглядів, спостережень, проведенню раптових інвентаризацій, контрольних перевірок різних господарських об'єктів, впровадженню і дії ефективного диспетчерського зв'язку між структурними підрозділами і центрами прийняття рішень для оперативної передачі інформації. Таким чином, розділ розкриває організаційні засади окремих частин механізму оперативного контролю шляхом детального опису умов здійснення та етапів проведення кожної контрольної процедури. В такий спосіб досягається посилення відповідальності та підвищення проінформованості працівників підприємства про постійну і

неформальну дію контролю. Крім того, кожен параграф, що розкриває сутність окремих контрольних заходів містить інформацію про те, які саме господарські об'єкти, операції чи процеси підпадають під такий контроль і з якою метою. При визначенні підконтрольних об'єктів береться до уваги міра необхідності їх перевірки в часі та в якості показників, тобто розраховуються межі суттєвості. Таким чином, контроль посилюється саме в тих ділянках, що найбільше потребується нагляду і цікавлять власника, оскільки є безпосередніми джерелами доходів або напрямками формування витрат.

До 3 розділу Положення «Організаційно – технічні аспекти оперативного контролю» входять два параграфи, один з яких характеризує технічне забезпечення оперативного контролю, інший – інформаційне. Під технічним забезпеченням мається на увазі наявність та використання різноманітних апаратів та пристроїв для власне здійснення конкретних контрольних заходів. Вважаємо зручним та обґрунтованим при використанні у практиці групування технічних засобів за призначення. Так, перший пункт даного параграфу містить інформацію про ті інструменти, використання яких необхідне при здійсненні фактичного контролю (раптова інвентаризація, контрольні надолі молока, зважування тварин) із зазначенням матеріально – відповідальних осіб за їх збереження, правильне використання і справність. При чому справність перевіряється при передачі на руки конкретним контролерам певної техніки і при її поверненні, про що зазначається у внутрішніх документах та сприяє зниженню маніпуляцій по викривленню показників приладів. В другому пункті наводиться перелік фіскальних пристроїв та засобів передачі інформації з метою оперативної передачі і використання даних центрами реагування. Параграф «Інформаційне забезпечення оперативного контролю» цього ж розділу розкриває інформацію про показники і вимірники, що використовуються суб'єктами контролю при здійсненні конкретних заходів. Такі показники та вимірники достеменно характеризують фактичний стан об'єкта, що перевіряється та одночасно є чіткими й зрозумілими для управлінців різних рівнів. Саме наявність або швидке отримання простих даних про реальну ситуацію в господарстві забезпечує керівництво можливістю оперативного прийняття рішень. Крім показників та вимірників даний параграф ставить вимогу до формування картки зразків підписів осіб

(Додаток 2), відповідальних за здійснення певних операцій. Тобто віза розглядається не тільки як дозвільний гриф, але і як інструмент контролю.

У заключній частині Положення про організацію оперативного контролю зазначаються посадові особи, з якими узгоджувався зміст документу, про що свідчать їх підписи. Також, сформований перелік працівників, що ознайомлені з Положенням та зобов'язані дотримуватись його.

Висновки. Отже, результати дослідження практики діяльності сільськогосподарських підприємств показали надто низький рівень організації оперативного контролю, недостатній та незадовільний стан його нормативно – правового забезпечення. Разом з тим, було відмічено зростання потреб у якісному проведенні процедур оперативного контролю в сучасних умовах з метою раціонального та ефективного використання майна власника. Для вдосконалення організації оперативного контролю на підприємствах галузі було запропоновано і розроблено внутрішній нормативний документ по його проведенню. Положення про організацію оперативного контролю лежить в основі ефективного здійснення всього процесу контролю на підприємстві, врегульовує проблемні питання проведення певних процедур, визначає склад і структуру контрольної (суб'єкт) і підконтрольної (об'єкт) ланки, чим забезпечує підвищення результативності господарської діяльності загалом. Тому його розробка та затвердження на сільськогосподарських підприємствах є прерогативою раціональної організації оперативного контролю в галузі. Разом з тим, виходячи з багатогалузевості та наявності багатьох видів виробництв на сільськогосподарських підприємствах, що суттєво відрізняються специфічними особливостями, доцільно не обмежуватися єдиним документом по регулюванню контрольного процесу, а варто розроблювати і застосовувати й інші. Наприклад, Положення про роботи відділів внутрішнього контролю, посадові інструкції контролерів і матеріально – відповідальних осіб, порядки по проведенню певних контрольних заходів і робіт, методичні вказівки по визначенню фактичного стану об'єктів оперативного контролю.

Список використаних джерел:

1. Бутинець Ф.Ф., Лайчук С.М., Олійник О.в., Шигун М.М. Організація бухгалтерського обліку / За ред. Ф.ф. Бутинця. – 3-е вид., доп. І перероб. – Ж.: ПП «Рута», 2002. – 592с.
2. Литвин Ю.Я. Організація бухгалтерського обліку, контролю і аналізу в сільському господарстві: Навч. Посібник. – К.: Вища шк., 1993. – 301с.: іл.